

5. Pocheptsov H. Hybrydnaia voina v novykh kontekstakh. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridnaya_voyna_v_novykh_kontekstakh/ (data zvernennia: 07.09.2018).
6. Pocheptsov H. Hybrydno-ynformatsionnaia voina porozhdaet hybrydnuu deystvitelnost. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridnoinformatsionnaya_voyna_porozhdaet_gibridnuu_deystvitelnost/ (data zvernennia: 07.09.2018).
7. Pocheptsov H. Rol ynformatsyy v hybrydnykh voynakh. URL: <http://psyfactor.org/psyops/hybridwar3.htm> (data zvernennia: 07.09.2018).
8. Savyn L. Hybrydnaia voina. / Ynformatsyonno-analytycheskyi portal Heopolytyka. Data onovlennia : 27.02.2015. URL: <http://www.geopolitica.ru/article/gibridnaya-voyna#.Vx97EVSzDNs> (data zvernennia: 07.09.2018).
9. Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front : monohrafiia / za zah. red. V. P. Horbulina. Kyiv : NISD, 2017. 496 s.
18. Freier N. Hybrid Threats and Challenges: Describe... Don't Define. URL: <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/343-freier.pdf> (дата звернення: 07.09.2018).
19. Hoffman F.G. 'Hybrid Threats': Neither Omnipotent Nor Unbeatable. URL: https://www.researchgate.net/publication/222397198_%27Hybrid_Threats%27_Neither_Omnipotent_Nor_Unbeatable (дата звернення: 07.09.2018).
20. Kilcullen D. The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One / David Kilcullen. New York : Oxford University Press, 2009. 384 p.
21. Major Shane R. Reeves, Major Robert E. Barnsby. The New Griffin of War. Hybrid International Armed Conflicts // Academic journal article "Harvard International Review". Дата оновлення 31.01.2013. URL: <http://hir.harvard.edu/article/?a=3045> (дата звернення: 07.09.2018).
22. Murray W., Mansoor P.R. Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present. Cambridge University Press, 2012. – 334 p.
23. Nemeth W.J. Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare / W.J. Nemeth. Monterey, CA: Naval Postgraduate School, June 2002. URL: https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 07.09.2018).
24. The origins of the concept of a hybrid war. Electronic journal «The Bell». Дата оновлення 28.02.2015. URL: <http://www.thebellforum.com/showthread.php?t=130013> (дата звернення: 20.09.2016).
25. Walker, R.G. SPEC FI: the United States Marine Corps and Special Operations / Naval Postgraduate School. Monterey, California, December 1998. URL: <https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/8989/specfiunitedstat00walk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 07.09.2018).

The article investigates a variety of views on the definition of the concept of "hybrid war", discloses the components of this type of warfare, and also demonstrates the ambiguity and complexity of this phenomenon. Conceptualization of the concept of "hybrid war" in the political science context is realized.

Key words: war, hybrid war, hybrid conflict, international law.

УДК 327

ББК 66.5..... **Вікторія Григорова, Тетяна Дерещук**

ВІЙНА ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

У даній статті досліджено такий засіб реалізації зовнішньої політики, як війна, а також її вплив на міжнародні відносини. Проаналізовано зростання ролі військової сили у світовій політиці. Охарактеризовано нові способи ведення воєн.

Ключові слова: війна, військова сила, зовнішня політика, міжнародні відносини.

На сучасному етапі, у багатонаціональній і розгалуженій системі міжнародних відносин, такі складові реалізації зовнішньої політики, як дипломатія і військова сила

відіграють надзвичайно важливу роль. Не зважаючи на те, що саме дипломатія є одним з найважливіших засобів зовнішньої політики, все ж, протягом тривалого часу основним способом досягнення державою власних зовнішньополітичних цілей вважалась війна і військовий тиск. Дотепер деякі держави світу дотримуються такої політики.

Вагомий внесок у дослідження даної теми зробили Гуго Гроцій (автор трактату «Про право війни і миру»), Макіавеллі (трактат «Державець»), Сунь Цзи (трактат «Мистецтво війни») твори яких є важливими першоджерелами.

Проблема війни висвітлена також у низці праць сучасних дослідників: «Міжнародні відносини» П. А. Циганкова, «Введення в геополітику» К. С. Гаджієва, «Дипломатія» Г. Кіссинджера, «Геополітика» А. І. Кудряченка, «Сучасні міжнародні відносини» А. В. Торкунова, «Теорія міжнародних відносин» М. З. Мальського і М. М. Мацях та інших.

Так, К. С. Гаджієв у згаданій вище праці пояснює сутність війни, зокрема стверджує, що війна і мир самі по собі не є ні благо, ні зло. Оцінка залежить від конкретних обставин. Бо якщо процвітаюча держава може і повинна прагнути до миру, то за невдалого збігу обставин їй слід воювати. Автор доводить, що прихильність до застосування сили, силова політика, аж ніяк не втратили і не можуть втратити свого значення у визначенні вигляду сучасного світового співтовариства. Вся історія людства свідчить про те, що війна – це невід’ємна вроджена складова людської природи, точно так само, як тяга до гри, співу тощо. Звичайно, війни породжують цілком зрозумілі матеріальні, економічні, соціальні, династичні, релігійні та інші фактори. Однак в історії маємо чимало прикладів, які демонструють, що усунення цих та подібних факторів не завжди приводить до зникнення війн з життя країн і народів [4].

Аналіз публікацій, присвячених військовій теорії та практиці, свідчить, що традиційне розуміння війни постійно змінюється та вимагає корекції. Власне, є два крайні погляди на проблему. Згідно з одним, традиційне бачення війни (way of war) застаріло і не може сприяти вирішенню проблем безпеки, які ставить перед нами ХХІ ст. Прихильники іншої точки зору стверджують, що трансформується характер і сутність війни, але незмінною залишається її природа. Поза сумнівом залишається тільки той факт, що традиційна війна як військове зіткнення двох держав чи блоків з визначеними політичними цілями вже відійшла в минуле, але водночас можна сказати, що війна, як певна сила для досягнення певної цілі на міжнародній арені, має місце, і тут не обов’язково ідеться про війну в традиційному, звичному для нас значенні. У ХХІ - ст. ми стикаємося з такими проявами та формами війни, як економічна, інформаційна або ж гібридна форма прояву сили, що набула значного поширення у наш час. Війна не зникла, а тільки набула нових форм і проявів.

Актуальним завданням є за допомогою праць Сунь Цзи, Макіавеллі, Карла фон Клаузевіца та багатьох інших дослідників навчитися регулювати конфлікти, які постають у період сучасної інформаційної доби.

Від початку існування людства, на Землі виникали певні конфлікти, розв’язання яких супроводжувалося застосуванням сили. Важко сказати, хто вперше пішов воювати проти супротивника, але те, що війни існують з давніх-давен, – це факт. Вчені здійснили цікавий підрахунок, суть якого полягала в тому, щоб об’єктивно з’ясувати кількість днів упродовж людського буття, щоб десь на Землі не точилися військові дії [17]. Як засвідчили результати, цей час складав зовсім небагато – близько декількох років. Декілька років – проти тисяч років історії людства!

Як уже згадано вище, приводами для воєн ставали найрізноманітніші причини, але саме явище війни є безглуздим та руйнівним. Це визнають абсолютно всі країни. Якщо так, тоді важко зрозуміти, чому люди між собою воюють? Це дуже складне питання, на яке немає однозначної та простої відповіді.

На думку деяких сучасних філософів, війна виконує роль своєрідного «екзамену націй», коли історично застарілі соціальні форми, держави, уряди вивільняють місце свіжим силам і новим формам організації суспільства. Відомий американський геополітик Н. Спідмен у роботі «Американська стратегія у світовій політиці» стверджував: «Усі форми насильства, руйнівні війни включно, припустимі у міжнародному співтоваристві. Сила визначає здатність виживати, здатність нав'язувати свою волю іншим, здатність диктувати тим, хто не має сили і можливості зупиняти вчинки тих, у кого менше сили» [2].

Беззаперечним є той факт, що від найдавніших часів люди постійно робили спроби виправдання війни, а також розробили правила і норми поведінки між державами в питаннях війни і миру. По-своєму обґрунтовуючи численні війни, ще Демосфен поділяв їх на справедливі і несправедливі. Перші, на його думку, ведуть заради захисту вітчизни від розорення і знищення ворогом, в ім'я справедливості. Несправедливими вважав війни задля користі, вигоди через порушення принципів справедливості.

У праці з основ теорії міжнародних відносин, автором якої є М. А. Мунтян, висловлено цікаву думку: «У кожному з випадків встановлення справедливості війни поставало питання: коли саме і за яких умов можна використовувати війну як засіб вирішення виникаючих перед державою проблем? Йшлося насамперед про право оголошувати і вести війну, вдаватися до неї в якості засобу вирішення проблем, що виникають у відносинах між державами. Звідси *jus ad bellum* – право оголошувати війну, або право на війну. Не менш важливе значення мала відповідь на питання: що дозволено і що не дозволено робити під час війни? Звідси *jus in bello* – закон війни (або правила ведення війни)» [14]. На сьогодні такі правила регулюють: Гаазькі конвенції та декларації 1899 і 1907 років, Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року, резолюції Генеральної Асамблеї ООН та інші документи.

Тоффлер Е. у своїй праці «Війна та антивійна» пише: «Протягом століть війна була свого роду спортивним змаганням великих держав. За підрахунками К. Райта (1942), з 2600 найважливіших битв, що мали місце за 500 років, Франція брала участь в 47 %, Австро-Угорщина – в 34 %, Англія і Росія – в 22%. Підрахунки Смолл-Сінгера за період 1816 – 1965 рр. також показують переважну залученість великих держав у воєнні дії. У зазначений період великі держави брали участь в 80 % воєн» [19].

Британський політичний теоретик Мері Калдор у своїй праці «Нові і старі війни: організоване насильство в глобальну епоху» зауважила: «Як любив підкреслювати Клаузевіц, війна – це соціальна діяльність. Вона включає в себе мобілізацію і організацію чоловіків (і практично ніколи – жінок) з метою заподіяння фізичного насильства, передбачає певні типи регулювання соціальних відносин і має свою власну особливу логіку. Клаузевіц, який займався тлумаченням війн сучасної епохи, наполягав на тому, що війну не можна зводити ні до мистецтва, ні до науки. Часом він уподібнював війну до економічної конкуренції та часто користувався економічними аналогіями, щоб проілюструвати суть своєї думки» [8].

У контексті стрімкої глобалізації сучасного світу книга М. Калдор показала: те, що ми вважали війною, стає анахронізмом. З'являється новий тип організованого насильства, або «нові війни», які можна описати як суміш війни, організованої злочинності і масових порушень прав людини. Війни ведуть заради приватних політичних цілей з використанням тактики терору і дестабілізації. «Як би там не було, мені здається, що ідея «нової війни» відображає нову дійсність - дійсність, яка стала виникати перед закінченням холодної війни. Для опису різноманітних змін, що

характеризують сучасний період і які вплинули на характер війни, добре підходить узагальнююче поняття глобалізації ...», – пише М. Калдор[8].

Зараз ми переживаємо період «розпливчатості» відмінностей між війною і миром, у зв'язку з тим, що на початку ХХІ ст. почалися випадки застосування війни без військової сили. Війни набули цілковито іншого характеру. Так, зокрема, можна виокремити гібридну війну, яка поєднує принципово різні типи і способи ведення війни, що скоординовано застосовуються задля досягнення основних цілей [1][6]. Типовими компонентами гібридної війни є використання методів, що сприяють виникненню та поглибленню внутрішніх конфліктів у державі, обраній для агресії. А саме: економічне протистояння з переходом в економічну війну; через пропаганду, недостовірну інформацію відбувається створення протиріч у середині суспільства; сприяння створенню нерегулярних збройних формувань (повстанців, партизан та ін.) та їх оснащення тощо. При цьому сторона-агресор намагається і може залишатися публічно непричетною до розв'язаного конфлікту[3].

Іншим різновидом сучасної війни є інформаційна війна, під час якої здійснюється використання та управління інформацією з метою набуття конкурентоздатної переваги над супротивником.

Інформаційна війна може включати в себе: поширення пропаганди або дезінформації, з метою деморалізації населення та війська ворога; збір тактичної інформації; підрив якості інформації супротивника і попередження можливості збору інформації супротивником тощо.

Часто інформаційну війну ведуть у комплексі з кібер- та психологічною війнами з метою ширшого охоплення цілей, із залученням радіоелектронної боротьби та мережевих технологій.

Можемо прослідкувати певну негативну тенденцію еволюції воєн. Ідеться, перш за все, про масштабні людські, матеріальні та економічні втрати. Здавалося, людство стає розумнішим, цивілізованішим, відкриває нові, таємні раніше сторінки у всіх сферах людського життя, літає у космос, освоює його, відкриває нові планети та цілі галактики, але разом з тим не може досягти повного миру в себе вдома, на Землі.

Сучасні види озброєння вражають своєю силою та потенціалом знищення. Навіть на прикладі Першої та Другої світових воєн, де різниця між кінцем однієї та початком іншої складає лише неповних двадцять два роки, можемо побачити, як змінилося озброєння за цей час, скільки нових розробок випробувано в дії.

Науково-технічний прогрес теж вплинув на розвиток озброєння. З'явилися нові надпотужні засоби знищення противника та його об'єктів інфраструктури, у тому числі атомна зброя. З іншого боку, саме атомна зброя, на нашу думку, є джерелом стримування від Третьої світової війни. Ядерна енергія настільки потужна, що за лічені хвилини здатна абсолютно знищити цілі держави.

Початок ХХІ століття поставив перед світовою спільнотою нові питання: яке майбутнє у людської цивілізації? Як долати сучасні загрози? Як забезпечити подальший прогрес?

Відповіді на ці та інші подібні питання залежать від розвитку системи міжнародних відносин, у якій значну роль відіграє дипломатія. Дипломатія сучасності прагне поступово позбутися «силових методів», але дотепер, на жаль, мистецтво дипломатії більш успішне там, де воно спирається на силу.

Наразі можна спостерігати деяку позитивну тенденцію до того, що частота та сила війн зменшується. Це, звичайно, вселяє оптимізм і створює довіру до міжнародних співтовариств і процесу дипломатії загалом, яка все-таки справляється зі своїм основним завданням – досягненням виходу з проблемних питань саме завдяки переговорам, а не силі.

Розпад СРСР і закінчення холодної війни спричинили зміни у веденні дипломатії, тому в 1990-х рр. усе більше уваги політиків і вчених привертала концепція «м'якої сили», сформульована американським дослідником Дж. Наєм [22]. Вона ґрунтувалася на пріоритетності реалізації зовнішньополітичних програм за допомогою гуманітарного співробітництва та незастосування військових силових методів. Усе це дало новий поштовх до розвитку дипломатії загалом, а також створило передумови для вивчення питання про ефективність зворотних комунікацій і самих проектів у сфері публічної дипломатії.

Завдяки дипломатії ми можемо бачити певну скоординованість дій, взаємодопомогу та взаємопідтримку держав на міжнародній арені. За умов прямого оголошення війни та активних бойових дій, треті держави, об'єднавшись, можуть завдати нищівного удару по агресору. Здійснюється вагомий вплив з метою переконати противника припинити небажані дії. Реалізовується концепція «м'якої сили», хоча точніше підходить термін «примусова дипломатія».

Отже, до середини ХХ ст. застосування воєнної сили розглядалось як цілком законний засіб розв'язання суперечок між державами. Анексії і контрибуції вважалися прийнятними способами розширення територій і державного збагачення.

Як правило, причинами війн були і є глибокі суперечності територіального, економічного, політичного, ідеологічного, релігійного та ін. характеру. В основі виникнення воєнних конфліктів лежать специфічні причини і джерела. Як правило, причинами війн являються територіальні, сировинні, економічні, технологічні та соціальні протиріччя. Джерелами війн є політична, ідеологічна, сепаратистська, етноконфесійна, кримінальна агресивність держав чи політичних лідерів. Класифікація війн за різноманітними критеріями є досить широкою, зокрема розрізняють: залежно від кількості і розміру території задіяних країн війни поділяють на локальні і світові; також на звичайні (з використанням звичайної зброї) і ядерні; справедливі (наприклад, національно-визвольна боротьба) і несправедливі (агресія, колоніальні війни); залежно від сторін, що беруть участь у війні, – міждержавні та внутрішньодержавні; а за формальним актом оголошення війни оголошені і неоголошені тощо. Війни не є якимось сталим, однотипним явищем, їх суть постійно змінюється набуваючи нових форм та проявів.

Після Другої світової війни та у зв'язку з появою ядерної зброї – величезної руйнівної сили, в середовищі політиків провідних країн світу почала утверджуватися думка про неприпустимість використання війни як засобу розв'язання міждержавних конфліктів. Причиною цього стало усвідомлення, що не залежно від того, хто переміг, а хто програв у війні, вона супроводжується величезними людськими, політичними та економічними втратами для її учасників.

Проте не можна жити одними сподіваннями та вірою у мирне співіснування з сусідами. Відомий вислів стверджує: «Хочеш миру – готуйся до війни». Сенс його полягає у тому, що мир країні гарантує тільки її надійна оборона, потужні збройні сили, які знищують у можливих агресорів будь-яке бажання до нападу, інших гарантій миру об'єктивно не існує.

Поряд з класичними способами ведення війн у ХХІ столітті з'являються такі війни, основною ознакою яких є – майже повне зникнення лінії фронту. Це, так звані, гібридні війни, та їх численні елементи, складові та прояви, – ось війни сучасності та майбутнього, під час яких йде використання у протистоянні невійськових засобів. Гібридні війни відбувається, як мінімум, у чотирьох зонах – зоні прямого збройного протистояння, зоні ворожого тилового населення, зоні власного населення та у зоні міжнародної спільноти. Домінуючим елементом таких війн є інформаційний вплив –

пропаганда, яка спрямована на зміни в громадській думці, масовій свідомості стосовно явищ ідеологічного характеру. І лише ефективна протидія пропаганді, позбавить агресора можливості втягнути в протистояння все більші маси населення.

Повинна діяти і дипломатія зі всіма її складовими (переговори, підписання міжнародних угод тощо), основними завданнями якої є здійснення зовнішньої політики, внутрішнього регулювання держави, невоєнних практичних заходів, прийомів і методів, застосовуваних з урахуванням конкретних умов і характеру розв'язуваних задач; офіційна діяльність глав держав і урядів, міністрів закордонних справ, відомств іноземних справ, дипломатичних представництв за кордоном та в державі тощо.

1. Війна «гібридна». — в кн.: Політологічний енциклопедичний словник (уклад.: Л. Герасіна, В. Погрібна та ін.; за ред. проф. М. П. Требіна) — Харків: вид-во «Право», 2015. — 816 с.
2. Воєнна сила як засіб реалізації державних інтересів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://technocrat.org.ua/voenna-sila-yak-zasib-realizatsiyi-derzha/>
3. Володимир Артюх. Туман «гібридної війни»: чому шкідливо мислити гібридно. — ж-л «Спільне». — 07.11.2016
4. Гаджієв К.С. Введення в геополітику [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pid.atwebpages.com/vvedenie-geopolitiku.html>
5. Зорин В.А. Основы дипломатической службы [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://litresp.ru/chitat/ru/%D0%97/zorin-valerian-aleksandrovich/osnovi-diplomaticheskoy-sluzhbi/2>
6. Світова гібридна війна: Український фронт. (під головн. ред. В. П. Горбуліна). — Київ : НІСД, 2017. — 496 с.
7. Искусство переговоров - основа дипломатии. Цели и основные виды переговоров [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://students-library.com/library/read/2157-iskusstvo-peregovorov-osnova-diplomatii-celi-i-osnovnye-vidy-peregovorov>
8. Калдор Мэри «Новые и старые войны: организованное насилие в глобальную эпоху» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://klex.ru/пуч>
9. Киссинджер Г. Дипломатия [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.litres.ru/genri-kissindzher/diplomatiya/chitat-onlayn/>
10. Клаузевиц Карл. О войне [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.twirpx.com/file/256628/>
11. Косів Ю.В.. Світова політика та міжнародні відносини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pid.atwebpages.com/mirovaya-politika-kosov.html>
12. Макиавеллі Ніколо «Державець» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets.pdf
13. Мальський М.З., Мацяк М.М. Теорія міжнародних відносин [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/ua_textbook_23.html
14. Мунтян М.А.. Основы теории международных отношений [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pid.atwebpages.com/osnovyi-teorii-mejdunarodnyih.html>
15. Никольсон Г. Дипломатия [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.studmed.ru/nikolson-g-diplomatiya_002f2ac9cb6.html
16. Нікулішин Н. «Поняття «сила» у сучасних теоріях міжнародних відносин» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/21120/1/23-130-134.pdf>
17. Світова мапа війн. Де і за що сьогодні воює людство [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://espresso.tv/article/2017/07/24/khto_z_kym_i_za_scho_voyuye_sogodni_v_sviti
18. Сунь-цзы, Искусство войны [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://librebook.me/the_art_of_war
19. Тофлер Е. «Війна та антивійна» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.e-reading.club/chapter.php/1022844/0/Toffler_-_Voyna_i_antivoyna.html
20. Huntington Samuel, The Clash of Civilizations [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.e-ir.info/wp-content/uploads/Clash-of-Civilizations-E-IR.pdf>
21. McIntosh A. Cold war psychohistory in the Scottish psyche [Електронний ресурс] / A. McIntosh – Режим доступу до ресурсу: www.threemonkeysonline.com/als/alastair_mcIntosh_psychohistory_scotland_cold_war.html
22. Nye, J. Soft Power: The Means to Success in World Politics [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/joe_nye_wielding_soft_power.pdf

References

1. The "hybrid" war. - in the book .: Political Science Encyclopedic Dictionary (layout: L. Gerasina, V. Pogerbnya etc., edited by Prof. M.P. Trebin) - Kharkiv: "Law", 2015. - 816 p.
2. Military force as a means of realizing state interests [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <http://technocrat.org.ua/voyenna-sila-yak-zasib-realizatsiyi-derzha/>
3. Vladimir Artyukh. Fog of "hybrid war": why it's harmful to think hybridly. - so-called "Joint". - 07.11.2016
4. Gagiev K.S. Introduction to geopolitics [Electronic resource] - Resource access mode: <http://pid.atwebpages.com/vvedenie-geopolitiku.html>
5. Zorin VA Principles of the diplomatic service [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <http://litresp.ru/chitat/en/%D0%97/zorin-valerian-aleksandrovich/osnovi-diplomaticheskoy-sluzhbi/2>
6. World Hybrid War: Ukrainian Front. (under the editorship of V.P.Gorbulin). - Kyiv: NISS, 2017. - 496 p.
7. The art of negotiations is the basis of diplomacy. Goals and main types of negotiations [Electronic resource] - Resource access mode: <https://students-library.com/library/read/2157-iskusstvo-peregovorov-osnova-diplomatii-celi-i-osnovnye-vidy-peregovorov>
8. Kaldor Mary "New and Old War: Organized Violence in a Global Era" [Electronic Resource] - Access to Resource: <http://klex.ru/nyc>
9. Kissinger G. Diplomacy [Electronic resource] - Resource access mode: <https://www.litres.ru/genri-kissindzher/diplomatiya/chitat-onlayn/>
10. Clausewitz Carl. About the War [Electronic Resource] - Resource Access Mode: <https://www.twirpx.com/file/256628/>
11. Kosov U.V. World politics and international relations [Electronic resource] - Resource access mode: <http://pid.atwebpages.com/mirovaya-politika-kosov.html>
12. Machiavelli Nikolo "Hustler" [Electronic resource] - Mode of access to the resource: http://shron1.chtyvo.org.ua/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets.pdf
13. Malskyi M.3, Mattsakh MM Theory of International Relations [Electronic Resource] - Resource Access Mode: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/ua_textbook_23.html
14. Muntyan MA Fundamentals of the theory of international relations [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <http://pid.atwebpages.com/osnovyi-teorii-mejdunarodnyih.html>
15. Nicholson G. Diplomacy [Electronic resource] - Mode of access to the resource: http://www.studmed.ru/nikolson-g-diplomatiya_002f2ac9cb6.html
16. Nikulishin N. "The concept of" force "in modern theories of international relations" [Electronic resource] - Access to resource resource: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/21120/1/23-130-134.pdf>
17. World map of wars. Where and for what today is humanity fighting [Electronic resource] - Resource access mode: https://espresso.tv/article/2017/07/24/khto_z_kym_i_za_scho_voyuye_sogodni_v_sviti
18. Sun-tzu, The Art of War [Electronic resource] - Resource access mode: http://librebook.me/the_art_of_war
19. Tofler E. "War and Antiwar" [Electronic resource] - Resource access regime: https://www.e-reading.club/chapter.php/1022844/0/Toffler_-_Voyna_i_antivoyna.html
20. Huntington Samuel, The Clash of Civilizations [Resource] - Resource Access Mode: <https://www.e-ir.info/wp-content/uploads/Clash-of-Civilizations-E-IR.pdf>
21. McIntosh A. Cold war psychohistory in the Scottish psyche [Electronic resource] / A. McIntosh - Resource access mode: www.threemonkeysonline.com/als/alastair_mcIntosh_psychohistory_scotland_cold_war.html
22. Nye, J. Soft Power: The Means to Success in World Politics [Resource] - Resource Access Mode: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/joe_nye_wielding_soft_power.pdf

The article analyzed the way of foreign policy implementation as a war, as well as its influence on international area. Analyzed the growing role of military force in world politics. Described new methods of warfare.

Key words: war, military force, foreign policy, international relations.